

एपीजे विद्यालय, साकेत
अंतराल परीक्षा - 2019-20

विषय - संस्कृत

कक्षा - नवम

पूर्णांक-80

समय-होरात्रयम्

निर्देशाः -

1 प्रश्न पत्र के चार खण्ड है -

खण्ड (क) अपठित-अवबोधनम् 5 अंकाः

खण्ड (ख) रचनात्मक - कार्यम् 15 अंकाः

खण्ड (ग) अनुप्रयुक्त - व्याकरणम् 25 अंकाः

खण्ड (घ) पठित - अवबोधनम् 35 अंकाः

2 प्रत्येक प्रश्न का उत्तर देना अनिवार्य है।

3 सभी प्रश्नों का उत्तर क्रम से लिखें।

4 सभी प्रश्नों का उत्तर निर्देशानुसार लिखें।

खण्डः 'क' अपठित अवबोधनम्

प्रश्न 1. अधोलिखितम् अपठितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत -

नवीनवृक्षाणाम् आरोग्यम् अतीव लाभदायकम् अस्ति। तेन पुष्पाणि, फलानि, विविधाः औषधयः च प्राप्यन्ते। पर्यावरणस्य प्रदूषणसमस्या राष्ट्रियसमस्या अस्ति। प्रदूषणेन जनस्वास्थ्यस्य हानिः भवति। अस्याः निवारणाय वृक्षारोपणं प्रमुखः उपायः अस्ति। प्रदूषणेन स्वच्छवायुः नश्यति। वृक्षाः वायुमण्डलं निर्मलं कुर्वन्ति। ते नगराणां ग्रामाणां शोभां सौन्दर्यम् च वर्धयन्ति। वृक्षाः सर्वतः अस्माकम् उपकारकाः सन्ति। विद्यालयेषु पर्यावरणरक्षार्थं वृक्षारोपणदिवसः मान्यते। प्रत्येकं छात्रः एकैकं वृक्षम् आरोपयति। सर्वैः नागरिकैः अपि वृक्षाः आरोपणीयाः।

(क) एकपदेन उत्तरत -

(2)

1. केन जनस्वास्थ्यस्य हानिर्भवति ?

2. केषाम् आरोग्यं लाभदायकं भवति ?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत-

(4)

1. वृक्षैः किं किं प्राप्यते ?

2. वृक्षाः अस्मभ्यं किं किं यच्छन्ति ?

(ग) भाषिककार्यम्-

(3)

1 'कुर्वन्ति' इति क्रियायाः कर्तृपदं किम् ?

(क) जनाः (ख) वृक्षाः (ग) छात्राः (घ) नागरिकाः

2. "नागरिकैः" इति पदस्य प्रयोगः किम् विशेषणपदम् ?

(क) सर्वैः (ख) वृक्षाः (ग) जनाः (घ) आरोपणीयाः

3. 'गौणः' इति पदस्य गद्यांशे किं विलोमपदं प्रयुक्तम् ?

(क) अतीव (ख) प्रमुखः (ग) उपायः (घ) प्रदूषणम्
(घ) अस्य गद्यांशस्य कृते समुचितं शीर्षकं लिखत ।

(1)

खण्डः 'ख' रचनात्मकम् कार्यम्

2. भवः नाम विशालः अस्ति । विद्यालयस्य प्रतियोगितासु भवता अनेकानि पदकानि जितानि । अस्मिन् विषये मित्रं प्रति लिखिते पत्रे मञ्जूषातः पदानि विचित्य पत्रं पूरयित्वा पुनः लिखत ।

(5)

(1).....

दिनांकः.....

प्रिय मित्र,

नमोनमः ।

अत्र (2)..... तत्रास्तु । अहं विद्यालयस्य प्रतियोगितासु अतिव्यस्तः आसम् । अतः (3)..... पत्रं लिखामि । त्वं जानासि यत् धावनम् खेलाः च मह्यम् अतीव (4)..... । गया अनेकासु प्रतियोगितासु भागः (5)..... । धावन् प्रतियोगितायां (6)..... प्राप्तम् । इदानीम् प्रतियोगिताः तु समाप्ताः , आगामिमासे एव (7)..... भविष्यति । स्वशिक्षकाणाम् (8)..... अहं सफलः भविष्यामि । तव पितृभ्याम् मम (9)..... निवेद्यन्ते ।

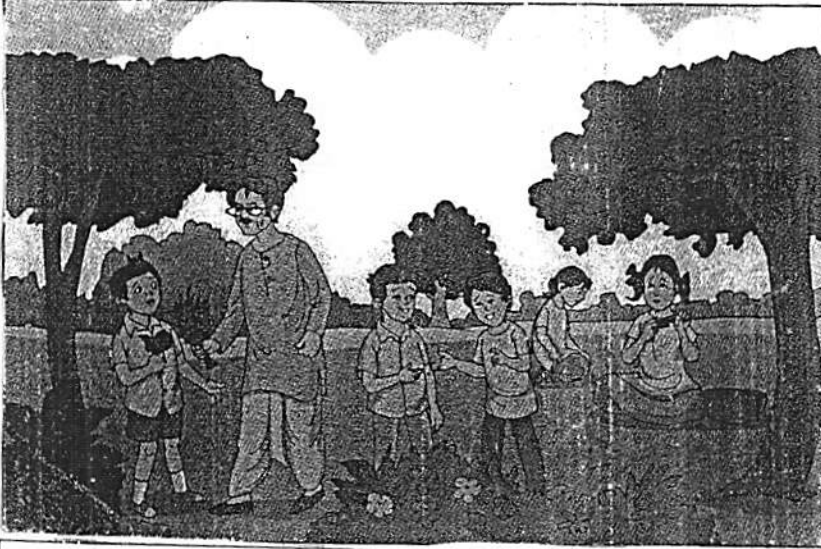
(10)..... मित्रम्,

विशालः ।

रोचन्ते, अर्धवार्षिकीपरीक्षा, विलम्बेन, गृहीतः, मार्गदर्शिनः, कुशलं, प्रथमस्थानम्, प्रणामाः, छात्रावासतः, भवदीयः ।

प्रश्न 3. चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषा सहायता संस्कृते पञ्च वाक्यानि रचयत ।

(5)

मञ्जूषा — उपवनस्य, बालकाः, बालिकाः, पुरुषः, पुष्पाणि, पश्यन्ति, वृक्षाः, उपनेत्रम् (चश्मा), धारितः, शिक्षकः ।

प्रश्न 4. अनुवादं कुर्वन्तु

(5)

1. उसके माता पिता क्या करते हैं ?

2. वह हम दोनों से रोज मिलता है।

3. आज मंगलवार नहीं है।

4. अब हम जा रहे हैं।

5. चिड़िया आकाश में उड़ती है।

खण्ड: 'ग' अनुप्रयुक्त व्याकरणम्

प्रश्न 5. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां सन्धिं विच्छेदं वा प्रदत्तविकल्पेभ्यः चित्वा लिखत।

(4)

1. सुर + इन्द्रः स्वर्गे वसति।

(क)सुरिन्द्रः (ख)सुरिन्द्रः (ग)सुरेन्द्रः (घ)सुरैन्द्रः

2. मम भवनम् दिल्ली नगरे अस्ति।

(क)भव + नम् (ख)भौ + अनम् (ग) भो + अनम् (घ) भवन + अम्

3. सर्वथा मत्तैक्यं भवित्वयम्

(क) सिंहाः + गर्जन्ति (ख) सिंह + गर्जन्ति (ग) सिंहो + गर्जन्ति (घ) सिंहः + गर्जन्ति

4. उपरि + उक्तम् निर्देशं पाठ।

(क)उपर्युक्तम् (ख)उपरियुक्तम् (ग)उपरोक्तम् (घ)ऊपरउक्तम्

प्रश्न 6 प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितशब्दरूपं चित्वा वाक्यपूर्तिः क्रियताम्।

(4)

1. .... कक्षायाम् बालिकाः पठन्ति।

(क)कस्मै (ख)कस्यै (ग)कस्मिन् (घ)कस्याम्

2. .... जलं पवित्रं भवति।

(क)नदीनाम् (ख)नदीषु (ग)नदीभ्यः (घ)नद्यः

3. जगतः ..... वन्दे पार्वती परमेश्वरौ।

(क)ईश्वरम् (ख)ईश्वरौ (ग)ईश्वरान् (घ)ईश्वरः

4. .... उद्याने खेलन्ति।

(क)बालिका (ख)बालिकाः (ग)बालिकया (घ)बालिकायाः

प्रश्न 7 प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचित धातुरूपं चित्वा वाक्यपूर्तिः क्रियताम्।

(4)

1. वयं सर्वेषाम् चिकित्सां .....।

(क)कुर्यात् (ख)कुर्युः (ग)कुर्याव (घ)कुर्याम

2. आवाम् .....।

(क)पठताम् (ख)पठाव (ग)पठतम् (घ)पठन्ति

3. रामः नवमीकक्षायाः छात्रः .....।

(क)स्यात् (ख)स्याः (ग)स्याताम् (घ)स्युः

4. अहं वृद्धान् .....।

(क)सेविष्यते (ख)सेविष्ये (ग)सेविष्यन्ते (घ)सेविष्यामहे

1. सज्जनाः..... सह चलन्ति ।
(क)सज्जनैः (ख)सज्जनान् (ग)सज्जनानि (घ)सज्जनम्
2. यज्ञे..... स्वाहा भवतु ।
(क)इन्द्रम् (ख)इन्द्राय (ग) इन्द्रस्य (घ)इन्द्रः
3. कार्यालये ..... उभयतः तौ तिष्ठतः ।
(क)त्वाम् (ख) ताभ्याम् (ग)तव (घ)त्वया
4. सः पाठनकाले ..... बहिः गच्छति ।
(क)कक्षातः (ख)कक्षाम् (ग)कक्षायाम् (घ)कक्षायाः

(4)

प्रश्न 9. अधोलिखितान् प्रकृतिप्रत्ययान् योजयित्वा शुद्धं पदं चिनुत ।

1. परोपकारं कृ + क्त्वा नरः पुण्यं लभते ।
(क)कृ त्वा (ख)करित्वा (ग)कृक्त्वा (घ)कृत्वा
2. वयं गृहं गन्तुम् इच्छामः ।
(क)गम् + क्त (ख)गम् + क्तवतु (ग)गम् + क्त्वा (घ)गम् + तुमुन्
3. त्वं किं करोषि बहिः निः + गम् + ल्यप् पश्य ।
(क)निर्गत्य (ख)निर्गम्य (ग)निस्सृत्य (घ)निरगत्य
4. गम् + शतु पिपीलिका याति योजनानां शतान्यपि ।
(क)गच्छन् (ख)गच्छन्ती (ग)गच्छती (घ)गच्छतु

(3)

प्रश्न 10. प्रदत्तरिक्तस्थानानि संख्यावाचिपदैः पूरयत ।

1. वेदाः ..... सन्ति ।
(क)चत्वारि (ख)चत्वारः (ग) चतुर (घ)चतस्रः
2. अस्मिन् कक्षे ..... बालिकाः सन्ति ।
(क)त्रीणि (ख)तिस्रः (ग)त्रयः (घ)त्रयाः
3. तस्य ..... मित्रे स्तः ।
(क)द्वि (ख)द्वे (ग)द्वाभ्याम् (घ)द्वि

(2)

प्रश्न 11. अधोलिखितेषु कः उपसर्ग अस्ति ? समुचितं विकल्पं चिनुत ।

1. अध्यक्षः
(क)अ (ख)अध (ग)अधि (घ)अध्य
2. आमरणम्
(क)आमर (ख)आम (ग)आम् (घ)आ
3. परिवादः
(क)ष (ख)परा (ग)पर (घ)परि
4. उपहारः

(क)उ

(ख)उप

(ग)उप

(घ)अ

खण्डः 'घ' पठित अवबोधनम् !

प्रश्न 12. अधोलिखितम् गद्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत -

नैतादृशः स्वर्णपक्षो रजतचञ्चुः स्वर्णकाकस्तया पूर्वं दृष्टः। तं तण्डुलान् खादन्तं हसन्तञ्च विलोक्य बालिका रोदितुमारब्धा। तं निवारयन्ती सा प्रार्थयत् - "तण्डुलान् मा भक्षय। मदीया माता अतीव निर्धना वर्तते।" स्वर्णपक्षः काकः प्रोवाच, "मा शुचः। सूर्योदयात्प्राग् ग्रामाद् बहिः पिप्पलवृक्षमनु त्वया आगन्तव्यम्। अहं तुभ्यं तण्डुलमूल्यं दास्यामि।" प्रहर्षिता बालिका निद्रामपि न लेभे।

(क) एकपदेन उत्तरत -

(1)

1. काकं कान् खादन्तं हसन्तञ्च विलोक्य बालिका रोदितुमारब्ध ?
2. प्रहर्षिता बालिका कामपि न लेभे ?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत-

(1)

1. बालिकया कीदृशः काकः पूर्वं न दृष्टः ?

(ग) भाषिककार्यम्-

(3)

1. 'पूर्वम्' इत्यस्य पर्यायरूपेण किं पदमत्र प्रयुक्तम् ?

(क)नैतादृशः (ख)अतीव (ग)प्राक् (घ)बहिः

2. 'काकं तण्डुलान् खादन्तं हसन्तञ्च विलोक्य बालिका रोदितुमारब्ध' इत्यत्र कर्तृपदं किमस्ति ?

(क)काकं (ख)तण्डुलान् (ग)बालिका (घ)विलोक्य

3. 'प्रहर्षिता बालिका निद्रामपि न लेभे' इति वाक्येऽस्मिन् कर्ता कः ?

(क)प्रहर्षिता (ख)बालिका (ग)निद्रम् (घ)लेभे

प्रश्न 13. अधोलिखितम् श्लोकं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत -

पिवन्ति नद्यः स्वयमेव नाम्भः

स्वयं न खादन्ति फलानि वृक्षाः।

नादन्ति सस्यं खलु वारिवाहाः

परोपकाराय सतां विभूतयः।।

(क) एकपदेन उत्तरत -

(1)

1. नद्यः स्वयम् एव किं न कुर्वन्ति ?
2. के स्वयं फलानि न खादन्ति ?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत-

(1)

1. वारिवाहाः किं न कुर्वन्ति ?

(ग) भाषिककार्यम्-

(3)

1. 'सतां विभूतयः परोपकाराय भवन्ति' इत्यत्र कर्तृपदं किमस्ति ?

(क)सतां (ख)विभूतयः (ग)परोपकाराय (घ)भवन्ति

2. 'वारि' इत्यर्थे किं पदमत्र गद्यांशे प्रयुक्तम् ?

(क)अम्भः (ख)वारिवाहाः (ग)वृक्षाः (घ)विभूतयः

2. 'दुर्जनानाम्' इति पदस्य विलोमः कः ?

(क)नद्यः (ख)सतां (ग)विभूतयः (घ)वारिवाहाः

प्रश्न 14. अधोलिखितं पठित नाट्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत-

- भटः - जयतु महाराजः ।
राजा - अपूर्व इव हर्षो ब्रूहि केनासि विस्मितः ?
भटः - अश्रद्धेयं प्रियं प्राप्तं सौभद्रो ग्रहणं गतः ।
राजा - कथमिदानीं गृहीतः ?
भटः - रथमासाद्य निशङ्कं वाहुभ्यामवतारितः
राजा - केन ?
भटः - यः किल एष नरेन्द्रेण विनियुक्तो महानसे ।

(अभिमनयुमदिदश्य) इत इतः कुमारः

अभिमन्युः - भोः को नु खल्वेषः ? येन भुजैकनियन्त्रितो वलाधिकेनापि न पीडितः अस्मि ।

(क) एकपदेन उत्तरत -

(1)

1. 'अपूर्व इव हर्षो .....' इति कः कथयति ?

2. कः ग्रहणं गतः ?

(1)

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत -

1. भटः अतीव प्रसन्नः विस्मितश्च कथमस्ति ?

(3)

(ग) निर्देशानुसारम् उत्तरत -

1. 'सौभद्रः' इति पदमत्र नाट्यांशे कस्मै प्रयुक्तम् ?

(क)अर्जुनाय (ख)भीमसेनाय (ग)भटाय (घ)अभिमन्यवे

2. 'अश्रद्धेयं प्रियं प्राप्तं सौभद्रो ग्रहणं गतः' इत्यत्र किं यापदं किमस्ति ?

(क)अश्रद्धेयं (ख)प्रियं (ग)प्राप्तं (घ)ग्रहणं

3. 'अश्रद्धेयं प्रियं प्राप्तं सौभद्रो ग्रहणं गतः' अत्र विशेष्यपदं किमस्ति ?

(क)अश्रद्धेय (ख)प्रियं (ग)प्राप्तं (घ)ग्रहणं

(4)

प्रश्न 15. रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत -

1. ग्रामे निर्धना स्त्री अवसत् ।
2. स्वर्णकाकं निवारयन्ती बालिका प्रार्थयत् ।
3. सूर्योदयात् पूर्वमेव बालिका तत्रोपस्थिता ।
4. बालिका निर्धनमातुः दुहिता आसीत् ।

(4)

प्रश्न 16 . निम्नलिखित प्रश्नं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत -

(क) स भग्नधन्वा विरथो हताश्वो हतसारथिः ।

तलेनाभिजघानाशु जटायुं क्वोधमूर्च्छितः । ।

अन्वयः - भग्नधन्वा (1) ————— हताश्वः (2) ————— कोधमूर्च्छितः (रावणः) आशु (3) —————

जटायुं (4) ————— ।

(ख) जटायुस्तमतिकम्य तुण्डेनास्य खगाधिपः ।

वामबाहून्द्श तदा व्यपाहरदरिन्दमः । ।

अन्वयः - तदा (1) ————— खगाधिपः (2) ————— तम् अनतिक्रम्य (3) ————— अस्य
(4) ————— व्यपाहरत् ।

(मञ्जूषा - हतसारथिः, तलेन, जटायुः, विरथः, अरिन्दमः, तुण्डेन, अभिजधान, दशवामबाहून्)

(4)

प्रश्न 17. घटनाकमानुसारं वाक्यानि पुनः लिखत -

(1) भोस्तपस्विन् ! कथं माम् अवरोधं करोषि । प्रयत्नेन किं न सिद्धं भवति ?

(2) तीव्रप्रवाहायां नद्यां मूढोऽयं सिकताभिः सेतुं निर्मातुं प्रयतते !

(3) नाहं सोपानसहायता अधिरोढुं विश्वसिमि ।

(4) अये कुतोऽयं कल्लोलोच्छलनध्वनिः ? महामत्स्यो मकरो वा भवेत् ।

(5) तदिदानीं विद्याध्ययनाय गुरुकुलमेव गच्छामि ।

(6) हा विधे किम् इदं मया कृतम् ? कीदृशी दुर्बुद्धिः आसीत् तदा !

(7) आश्चर्यम् सिकताभिरेव सेतुं करिष्यति ?

(8) भवतु किम् एतेन ? दिवसे मार्गभ्रान्तः सन्ध्यां यावद् यदि गृहमुपैति तदपि वरम् ।

प्रश्न 18. निम्न 'क' स्तम्भे लिखितानां पदानां पर्यायाः 'ख' स्तम्भे लिखिताः । तान् यथासमक्षं योजयत -

(3)

'क'

'ख'

(क) कवची

रथविहीनः

(ख) आशु

कवचधारी

(ग) विरथः

शीघ्रम्

एपीजे स्कूल, साकेत
अंतराल परीक्षा - 2 ब्लूप्रिंट
कक्षा - IX

विषय - संस्कृत

कालांश - होरात्रयम्

क्रम सं.	विषय	जानकारी	समझ	प्रयोग में लाना
1	प्रश्न संख्या 1, 2	10		5
2	" " 3		5	
3	" " 4, 5	5		4
4	" " 6, 7	4	4	
5	" " 8, 9		4	4
6	" " 10, 11	3	2	
7	" " 12			5
8	" " 13	5		
9	" " 14		5	
10	" " 15			4
11	" " 16	4		
12	" " 17, 18		4	3
कुल	प्रश्न संख्या 18	31	24	25
योग				